

спільне ставлення до гострих викликів сьогодення, зокрема, до питань, пов'язаних з глобалізацією, екологічною безпекою, захистом людського життя та інституту сім'ї. Ще одним полем діалогу, вочевидь, має стати захист і пропагування спільних моральних цінностей, зокрема здорового способу життя, подолання суспільної аморальності та розбещеності.

Підсумовуючи, слід зазначити, що релігійний плюралізм передбачає не лише визнання за іншою віросповідною і культовою системою права на суспільне буття, але й права на володіння духовною істиною, певною культовою практикою, власними традиціями. Це є важливою умовою формування конструктивних міжконфесійних відносин.

Однак саме міжконфесійний діалог зумовлює можливість розуміння один одного представниками різних релігійних традицій. Зрозуміло, що діалог не є гарантованим засобом подолання міжконфесійних суперечностей і конфліктних ситуацій. Проте в будь-якому разі діалог завжди кращий від протистояння, оскільки він відкриває перспективу досягнення взаєморозуміння.

Безумовно, соціально-політична стабільність країни багато в чому зумовлюється змістом та спрямованістю міжконфесійних відносин, суспільною активністю релігійних інституцій. Разом з тим співробітництво релігійних організацій та органів державної влади має бути спрямоване на пошук взаємоприйнятних форм і методів розв'язання соціальних, релігійних та міжконфесійних проблем. Реалізація цього завдання передбачає потребу цілеспрямованих системних дій самих суб'єктів цих відносин за сприяння органів державної влади та інститутів громадянського суспільства.

Сьогодні соціальний діалог набув актуальності тому, що результатом процесу є узгодження інтересів і позицій на різних рівнях розвитку країни, регіону або окремих підприємств. Також принциповим елементом діалогових форм взаємодії є можливість урахувати інтереси різних соціальних груп при ухваленні рішень і розробці програм розвитку.

■ ДУТЧАК А. В.

ПРОБЛЕМИ РЕЄСТРАЦІЇ І НАБУТТЯ СТАТУСУ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ У РЕЛІГІЙНИХ ГРОМАД

Проблеми реєстрації і набуття статусу юридичних осіб релігійних громад схожі з проблемами інших громадських утворень – профспілок, об'єднань громадян, партій і ситуацію з їх реєстрацією після прийняття Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» можна охарактеризувати як правовий хаос. Звернемо увагу на те, що в першій редакції проект Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», поданий до Верховної Ради 1 серпня 2002 року, мав на меті регулювати лише державну реєстрацію «суб'єктів господарської діяльності». І це поняття, як узагальнююче, застосовувалось по всьому тексту проекту. В подальшому процесі прийняття термін «суб'єкт господарської діяльності» був вилучений і реєстраційну процедуру таким чином було уніфіковано.

Закон був створений для суб'єктів господарської діяльності і подальші спроби його «ремонт», без врахування його фактичного вузького застосування, зробили

■ Дутчак А.В. – правознавець, заст. голови профкому «Укор-карпатнафтохім».

його недовірливим, зокрема для громадських утворень. В результаті зараз маємо недієвий закон, такі ж недовірливі прийняті до нього зміни, кілька проектів внесення змін, зроблених для різних громадських утворень, відомчі акти, які намагаються надати процедурі реєстрації хоч якийсь зрозумілий зміст і зрозуміле застосування. Спроба назвати сьогоднішній стан з реєстрацією як «подвійна реєстрація», як і відомчі спроби виправити її, необхідно сприймати з гумором. Якщо одну юридичну процедуру законно роблять більш ніж одна, скажемо дві, незалежні установи – це означає не подвійну реєстрацію, а те, що реєстрацію не робить жодна, оскільки взагалі не зрозуміло, хто конкретно проводить реєстраційні дії і хто повинен відповідати саме за ці дії.

Втім необхідно визнати, що такий стан речей є своєрідним фіналом процесу відносин держави і організацій, при якому держава, прикриваючись гучними і пустими гаслами про побудову громадянського суспільства, здійснювала складне, багатоходове, на законодавчому рівні втручання в діяльність як релігійних громад, так і інших громадських об'єднань.

Першою подією в цьому процесі було прийняття 22 травня 1997 року Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”. Цими змінами до Закону була привита стаття 7.11 «Оподаткування неприбуткових установ і організацій», яка зобов'язувала всі релігійні громади показувати податківцям всі свої доходи і розходи. Щоб зрозуміти сутність цієї події, необхідно звернутись до іншого податкового закону, розуміння якого нам дається важко, а податківці давно і повністю його ігнорують. Цим законом є прийнятий 1991 р. Закон України “Про систему оподаткування”, який вважається базовим, оскільки “визначає побудову системи оподаткування в Україні, податки і збори (обов'язкові платежі) до бюджетів та до державних цільових фондів, а також права, обов'язки і відповідальність платників”.

Одним з базових принципів побудови системи оподаткування є те, що податкове законодавство поширюється не на всі юридичні особи, а тільки на юридичних осіб – платників податків. Податкова служба реєструє, приймає звіти, перевіряє, застосовує санкції не до всіх юридичних осіб, а тільки до платників податків. В статті 4 базового закону записано – “платниками податків і зборів (обов'язкових платежів) є юридичні і фізичні особи, на яких, згідно з Законами України, покладено обов'язок сплачувати податки і збори (обов'язкові платежі)”.

Тобто, текст базового закону, визначаючи платника податку, відсилає до визначень спеціальних законів. У нашому випадку є таке визначення і в Законі України “Про оподаткування прибутку підприємств”. Згідно з ст. 2: 2.1. Платниками податку є: 2.1.1. З числа резидентів – суб'єкти господарської діяльності, бюджетні, громадські та організації, які здійснюють діяльність, спрямовану на отримання прибутку, як на території України, так і за її межами”.

Зрозуміло, що це визначення до релігійних громад не відноситься. Проте це не заважало податківцям такою своєрідною прививкою до закону “Про оподаткування прибутку підприємств” отримати відносно релігійних громад такі ж права, як і відносно підприємств. Дисонансом у схемі, вибудованій податківцями, була Інструкція про порядок обліку платників податків, затверджена наказом ДПАУ № 80 від 19.02.1998р. В загальних положеннях Інструкції містилось визначення платника податку, яке дослівно повторювало визначення ст.2.1. Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств.” Такий текст довго не міг існувати і вже 17.11.1998р. це місце в загальній частині було переписано і відтоді Інструкція просто поширюється на неприбуткові установи і організації, які здійснюють діяльність як на території України, так і за її межами. Надалі для всіх неприбуткових організацій, в тому числі і для релігійних громад, в податкових органах була введена подвійна реєстрація. Спочатку реєстрували як підприємство із заповненням форми № 1-ОПП, а потім проходила друга реєстрація, з поданням другого набору тих же документів і включенням до Реєстру неприбуткових організацій та установ.

Очевидно податківці відчували якусь незручність: все ж таки конституційний принцип невтручання держави у здійснювану в межах закону діяльність релігій-

них організацій передбачає і невтручання у витрати доходів і пожертвувань від культурної діяльності. 1997 року ДПА України листом від 29.12.1997р. № 15-0117/10-10852 надіслало роз'яснення податковим адміністраціям на місцях, в якому повідомляло, що податкові органи тимчасово, до з'ясування окремих обставин, не повинні вимагати реєстрації релігійних організацій та надання звітів такими організаціями. 1999р. дія цього листа підтверджувалася листом № 83/1/15-1210 від 22.03.1999р., 2002р. лист цитувався Вісником податкової служби України №22/2002. Сьогодні вже відважних чи кмітливих, які б запитали про дію цих листів не знайшлося. І ось той же Вісник податкової служби України № 21/2009 в матеріалі «Основи бухгалтерського обліку релігійних організацій», аргументуючи поширення Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» на релігійні організації, вказує, що в термінах цього закону релігійні організації належать до підприємств, які надають послуги юридичним та фізичним особам. У розумінні автора цього матеріалу, та й всіх державних органів, Церква – це гігантський побутовий комбінат, який надає різноманітні послуги. Послуги, які згідно п.1.31 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємства» є будь-які операції цивільно-правового характеру з надання результатів робіт (послуг). Послуги, які згідно наказу №459 від 15.11.01 р. Держкомстатистики «Про затвердження форм державної статистичної звітності з обліку послуг» ведуть до зміни стану одиниць, які споживають ці послуги. Під зміною, звичайно ж, розуміється певна користь, яка приноситься споживачу-замовнику і відноситься саме до його матеріального життя. Жваве обговорення в Інтернеті викликав факт подання в квітні-травні цього року правозахисником з Єкатеринбурга позову до єпархії про «систематичне порушення прав віруючих». В позові, посилаючись на закон про захист прав споживачів, правозахисник доказує, що в церкві був неякісно проведений ритуал відспівування його родича, тобто неякісно надана послуга. Крім того, правозахисник вимагає, щоб у кожному храмі був заведений «куток споживача», аналогічний тому, як у всіх торгових магазинах і павільйонах.

Звичайно в країні, крім такої податкової діяльності, проходили й інші законотворчі процеси, видавались нормативні акти, які неминуче входили в протиріччя з такою податковою «законотворчістю». Адже ж зберігався загальний конституційний принцип – держава контролює тільки господарське, прибуткове використання власності. Відповідно виникали можливості виправити ситуацію, змусити податківців дотримуватись Конституції. На жаль, ці можливості були проігноровані. Згадаємо хоч би дві.

2003 року був прийнятий Господарський кодекс, в статті 19 якого записано, що держава здійснює контроль і нагляд за господарською діяльністю суб'єктів господарювання у сфері податкових відносин.

2007 року був прийнятий Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», де вперше на законодавчому рівні запроваджено основні, єдині для всіх державних органів та суб'єктів господарювання засади державного нагляду (контролю) та перспективні європейські принципи його здійснення.

Найбільш негативним явищем для релігійних громад у цьому ланцюгу подій було прийняття нового Цивільного кодексу. Саме найбільш, через значущість акту, який ще називають «малою Конституцією». Новий кодекс запропонував нову класифікацію юридичних осіб, якою відніс профорганізації, громадські організації, релігійні громади до непідприємницьких товариств, які утворюються згідно з положеннями кодексу. Цим самим було поставлено знак рівності між суб'єктами господарювання і громадськими утвореннями, між статутними відносинами громади і корпоративними відносинами учасників господарського товариства. Це своєрідне втручання законодавчої влади у діяльність громадського утворення зробило можливим подальше втручання у цю ж діяльність як державних, так і судових органів. Таке паралельне існування двох взаємовиключаючих положень, конституційного принципу невтручання і вищенаведених положень у Цивільному кодексі, яке не впадає зразу в очі, мабуть, затягнеться на роки, деформуючи правосві-

домість як юристів, так і рядових громадян. Саме це протиріччя і zdeформувало реєстраційний закон, оскільки він є частиною цивільного права.

Вибудовуючи нову класифікацію юридичних осіб, законодавець повинен був звернути увагу на різне значення терміна «організація» в цивільному праві і в законодавстві, що регулює утворення і діяльність громадських організацій. В цивільному праві організація, організаційна єдність – це єдине ціле зі своєю внутрішньою структурою, яке забезпечується цивільним правом при відносинах засновників чи учасників організації, трудовим правом при відносинах з робітниками організації, адміністративним правом при контролі держави за діяльністю організації. Формальним виявом організаційної єдності є установчі документи – статут чи засновницький договір. По своїй суті статут – це локальний нормативно-правовий акт, що визначає правовий статус юридичної особи на підставі якого вона діє; засновницький (установчий) договір – консенсуальний цивільно-правовий договір, що регулює відносини між засновниками у процесі створення та діяльності юридичної особи як суб'єкта підприємницької діяльності. Обидва акти є локальними джерелами цивільного права, на основі яких виникають цивільні права та обов'язки. Ці права та обов'язки забезпечуються примусовою силою держави, мають обов'язковий характер як для засновників і уповноважених ними органів, так і для працівників підприємства.

На відміну від цього норми статутів громадських організацій приймаються на загальних зборах і базуються на Конституції України і спеціальних законах, за якими ці організації створюються. Ці норми відрізняються від нормативних актів, прийнятих державою чи суб'єктом господарської діяльності тим, що приймаються добровільно, виконуються добровільно, виконання гарантовано тільки взаємною згодою і переконанням один одного і за порушення цих норм передбачена тільки статутна відповідальність. Статут, певну правосуб'єктність може мати і громадська організація, яка пройшла тільки легалізацію шляхом повідомлення і в якій відсутній статус юридичної особи. При державній реєстрації суть цього статуту не міняється і він не перетворюється в цивільно-правову норму.

Сам статут, а також інші норми внутрішньостатутного життя, іноді можуть набирати доволі складних форм, створювати розгалужену структуру з численними обов'язками для різних, обраних чи призначених членів громади. Ці обов'язки, крім самого статуту, можуть регламентуватися іншими положеннями і внутрішньо статутними нормами, прийнятими громадою, і мають зміст тільки для членів громади і тільки всередині громади. Прикладом такого складного існування і діяльності є релігійні громади, для яких внутрішньостатутне життя, крім самого статуту, регулюється церковними канонами, актами, виданими вищою владою помісних Церков.

Звернемо увагу на таку особливість громади, зауважену російським вченим В.Івановим, як неділимість громади [Іванов В. Община как субъект права // Закон. – 1994. – №5. – С.88] Члени громади об'єднані навколо правомірного інтересу, нематеріальної, ідеальної мети. Ця ідеальність мети виключає такі процеси, як злиття, приєднання, поділ, перетворення. Це процеси і терміни цивільного права, які в першу чергу регулюють майнові інтереси учасників юридичних осіб.

Підсумовуючи значення терміна «організація» для громадських утворень, зазначимо, що це є колективні утворення, об'єднані легальною метою, створені поза межами держави, і буття великою мірою перебуває поза сферою правового регулювання. Для зовнішнього спостерігача це неділимі спільноти людей, непроникні для державного регулювання чи судового втручання як в силу загального конституційного принципу заборони втручання в їх діяльність, так і в силу того, що їх правила внутрішньо статутного життя не є правовими нормами. При цьому це не означає повну, сектантську закритість. Принцип, записаний, наприклад, у ст.25 Закону України «Про об'єднання громадян», дозволяє органам, що проводять легалізацію чи представникам прокуратури, здійснювати контроль за додержанням положень статуту, бути присутніми на заходах, що проводяться об'єднанням, вимагати необхідні документи і пояснення. Межа і цілі такого контролю задаються

статтею 4 Закону України «Про об'єднання громадян», статтею 16 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» і ці положення не розширювальні.

Спільнота існує незалежно від персонального і кількісного складу її засновників чи учасників. І участь тих, наприклад, громадян-засновників, які в кількості не менше десяти чоловік згідно з ст.14 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» подають на реєстрацію статут і заяву про створення релігійної організації, чисто процесуальна. Ці громадяни нічим не відрізняються від решти учасників організації і їх роль тільки в тому, що у випадку відмови у реєстрації, вони можуть оскаржити у суді рішення про відмову в реєстрації. Прості і демократичні правила легалізації приводять навіть до того, що можуть існувати організації, які взагалі нікого не представляють. Утворені внаслідок складних процесів соціальної самоорганізації, такі організації внаслідок цих же процесів деградують і щезнуть без втручання держави. Загальним висновком цього всього є те, що фактично всі громадські утворення випали з класифікації юридичних осіб, наведених в Цивільному кодексі, і змінами в кодексі їх необхідно віднести до юридичних осіб публічного права.

Звернемо увагу на п.7 ст.5 остаточного проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 21 травня 2010 року. В цьому місці йдеться про право здійснювати господарське забезпечення своєї діяльності як не господарюючих суб'єктів. Терміну «не господарюючі суб'єкти» немає відповідника в Цивільному кодексі, існує він тільки в Господарському кодексі і він нетотожний терміну «непідприємницькі товариства» з Цивільного кодексу. Якщо в Цивільному кодексі товариства діляться на підприємницькі і непідприємницькі, то в Господарському кодексі суб'єкти господарювання діляться на ті, що займаються комерційною і некомерційною діяльністю і крім них, в ст.2 ГК, в переліку учасників відносин у сфері господарювання, крім суб'єктів господарювання, є і громадські організації. Тобто, громадські організації, хоч і можуть бути учасниками господарських відносин, не віднесені до суб'єктів господарювання. І правильним було б застосовувати щодо них п.3 ст.3 ГК. Згідно з цим визначенням існують не господарюючі суб'єкти, діяльність яких направлена на створення і підтримання необхідних матеріально-технічних умов їх функціонування, що здійснюється за участі або без участі суб'єктів господарювання, визначається як **господарче забезпечення діяльності не господарюючих суб'єктів**.

Створені поза межами Цивільного кодексу, такі юридичні особи з власністю і відсутністю цивільного установчого договору чи цивільного статуту, який легалізує одну мету – зайняття підприємницькою діяльністю – є «неповноцінними» юридичними особами, з обмеженою спеціальною правоздатністю.

Звернемо увагу, що в Пояснювальному меморандумі до Фундаментальних принципів щодо статусу неурядових організацій в Європі, в п.18 підкреслюється різниця між об'єднаннями і фондами. Там же вказано, що об'єднання (асоціація) означає «певну кількість осіб, об'єднаних разом з деякою спеціальною метою», фонд – «визначена власність, присвячена певній меті».

В результаті першого процесу, процесу соціальної самоорганізації, вільно утворюється асоціація громадян, керована самодіяльним статутом, норми якого не є нормами права. Утворюється на основі Конституції України і спеціальних законів. Тобто, поза межами цивільного права. Відповідно для них передбачена процедура легалізації, яка полягає у проведенні правової експертизи установчих документів на їх відповідність Конституції та іншим актам законодавства України. У разі необхідності такі асоціації можуть проходити державну реєстрацію і набувати статусу юридичної особи. Державну реєстрацію можуть проходити як уже легалізовані організації так і тільки утворені. В другому випадку державна реєстрація повинна об'єднувати дві стадії – як легалізацію, так і саму реєстрацію. Зареєстровані організації повинні мати можливість за власним бажанням позбуватись статусу юридичної особи і продовжувати існування як легалізовані. Для цього повинна існувати окрема процедура, присутність якої немислима в реєстраційному законі.

Друга категорія неурядових організацій, яка мається на увазі у Фундаментальних принципах, це різноманітні благодійні заклади, фонди, некомерційні корпорації і товариства. Їх призначення – формується і легалізується власність, яка вводиться в оборот і служить некомерційній, громадській меті. Оскільки власність вводиться в цивільний оборот, утворюються такі організації за загальною схемою Цивільного кодексу і відносяться до юридичних осіб приватного права. Згідно з цією схемою засновники, фізичні чи юридичні особи, для постійного служіння певній меті призначають певне майно та визначають ті органи, які експлуатуватимуть його відповідно до призначення.

Поняття «засновник» має різне значення у випадку «засновник підприємства» і «засновник громадського утворення». У громадських утвореннях роль засновників чисто церемоніальна, процедурна. Вони готують і подають легалізуючому органу набір документів і у випадку відмови в легалізації можуть оскаржити її до суду. В подальшому вони нічим не відрізняються від всіх членів об'єднання і можуть навіть вийти з об'єднання як члени і одночасно як засновники.

Засновниками чи учасниками юридичних осіб приватного права є фізичні чи юридичні особи, які мають корпоративні права, перераховані в ст.116 ЦК. Права засновників громадського утворення визначаються тільки статутом об'єднання. Ці права не є корпоративними тому, що не гарантуються і не захищаються державою! Те, що майно і прибуток об'єднання не розподіляється між засновниками, помилково вважається законодавчою заборонаю. Закон не забороняє, а констатує відсутність можливості такого розподілу в силу відсутності корпоративних прав, які, у свою чергу, відсутні через те, що статут об'єднання не є локальним нормативно-правовим актом. В силу цього існуючий закон про об'єднання громадян, профспілковий закон також констатують(!), а не забороняють, таким організаціям самостійно займатись підприємницькою діяльністю. Майно таких організацій непридатне для повноцінного цивільного обороту. Для цього необхідно виділити частину майна, розробити для нього цивільний статут, зареєструвати згідно з реєстраційним законом і пустити з підприємницькою метою в оборот. Тому спроба, як в проекті Закону України «Про громадські організації», так і в проекті Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 21 травня 2010 року, наділити громадські організації та релігійні громади універсальною правоздатністю і дозволити їм самостійно займатись господарською діяльністю, безглузді.

Безпосередньо в самій процедурі реєстрації звернемо увагу на реєстрацію релігійних об'єднань з всеукраїнським статусом. Оскільки існують й інші громадські утворення з всеукраїнським статусом, то, намагаючись привести цю процедуру у відповідність до реєстраційного закону, створені, скажемо так, два різних механізми. В проекті Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 21 травня 2010 року пропонується вважати засновниками релігійного об'єднання місцеві релігійні громади. В проекті ж Закону України «Про громадські організації», який пройшов громадське обговорення в Міністерстві юстиції, засновниками спілки громадських громадських організацій виступають теж місцеві громадські організації, проте в подальшому процес приєднання інших громадських організацій до існуючої спілки подається як утворення рішенням спілки територіальних підрозділів цієї спілки. Цим самим автори намагаються провести різницю в реєстрації між громадськими організаціями, які керуються єдиним всеукраїнським статутом, і релігійними громадами, які нібито мають індивідуальні статuti. Помилковими і такими, що повинні розглядатися як втручання у діяльність громади, є обидва проекти. Жоден механізм не описує процеси утворення, існування чи ліквідації помісних Церков. Тут необхідно зрозуміти, що умови і порядок входження таких організацій в структуру, а також умови вибуття, які іноді можуть бути навіть примусовими, є фактично аналогічними правилами набуття і позбавлення індивідуального членства. Ці правила є внутрішньостатутними нормами, не відносяться до норм права, але їх положення необхідно вдосконалювати в статутах об'єднань і враховувати при легалізації організацій.

Тобто, статус юридичної особи такої організації набувають з врахуванням волі всієї організації, що неможливе з точки зору цивільного права, проте повинно враховуватись. Аналогічно повинна існувати норма, яка дає можливість об'єднаній організації, при порушенні норм статуту чи інших внутрішньо статутних положень організації, виключати організаційну ланку з організації, що означає для такої організації позбавлення її статусу юридичної особи, відміну її легалізації, подальшу ліквідацію.

Тому, створюючи класифікацію юридичних осіб, регламентуючи порядок створення і ліквідації юридичних осіб, даючи визначення форм власності, необхідно враховувати особливості статутів чи інших положень, що регламентують внутрішнє життя автономної громади, а особливо таких складних утворень як Церкви. Деякі Церкви мають свої власні, канонічні визначення юридичних осіб з власним, канонічним механізмом утворення і ліквідації. І все це відрізняється від світського, в даному випадку цивільного, права. Тому для того щоб уникнути втручання в діяльність Церков, виглядає за доречне при придбанні церковними юридичними особами цивільної правосуб'єктності відповідні механізми легалізації повністю вивести з Цивільного кодексу або передбачити спрощену процедуру. Бо ж оскільки для більшості з них процес легалізації і придбання цивільної правосуб'єктності збігаються, то придбання статусу юридичної особи повинно бути спрощене, щось на зразок того, який зараз існує для первинних профспілкових організацій. Статус юридичної особи такої організації набувають шляхом повідомлення державних органів на відповідність заявленому статусу.

Спрощена процедура набуття статусу юридичної особи повинна передбачити два основних моменти у відношенні з державними органами та іншими фізичними та юридичними особами. Перший – це забезпечення правової експертизи заявленої мети та шляхів її досягнення на відповідність Конституції та іншим актам законодавства України. Другий – це надання достовірної інформації іншим особам про органи чи особи, які представляють громаду у зовнішніх відносинах. Всі решта вимог, що механічно перенесені з державної реєстрації суб'єктів господарської діяльності є надлишковими і уможливають подальше втручання в діяльність автономної громади.

Вивести легалізацію з Цивільного кодексу або спрощена процедура також означає, що процеси зміни підпорядкування, злиття, поділу означають ліквідацію релігійної організації як в статусі юридичної особи, так і без нього. З точки зору права, текст статті 8 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», де говориться про право на вільну зміну релігійною громадою без статусу юридичної особи своєї підлеглості, немає ніякого змісту і є пустою декларацією. Процеси соціальної самоорганізації, які проходять поза межами держави і внаслідок яких утворюються, ліквідовуються чи змінюють підпорядкування громадські утворення, не потребують законодавчого захисту. Ці процеси громадяни можуть самодіяльно називати підпорядкуванням, злиттям чи поділом, проте ідеальність, нематеріальність мети, цілей, принципів не передбачає їх законодавчого поділення, приєднання, градацію за відтінками чи ознаками. У випадку громади-юридичної особи не станемо же ми стверджувати, що юридична особа вірить в Бога і може міняти віросповідання а за логікою зміни підпорядкування православна громада може змінити підлеглисть і стати мусульманською.

Зауважимо, що саме наслідком такого законодавчого втручання держави у діяльність релігійних громад стало судове рішення Європейського суду з прав людини у справі Свято-Михайлівська парафія проти України. Самі аргументи рішення Європейського суду навряд чи можуть вважатися цінними вказівками на шляху «серйозного реформування» законодавства у сфері свободи релігії. Єдиним корисним моментом цього рішення є тільки виразно відчутне емоційне здивування і враження представників європейської Феміди від того, як стало можливим таке невинувдане втручання держави у діяльність релігійної спільноти.

Адже суть конфлікту полягає в тому, що, намагаючись вирішити внутрішній конфлікт між громадою і священнослужителями, громаді вдалось втягнути в цей

конфлікт державні і судові органи. Вдалось, використовуючи при цьому механізм реєстрації громади, який фактично створений для реєстрації суб'єктів господарської діяльності і є частиною цивільного права. Тоді ж як має місце конфлікт внутрішньоцерковний і він повинен вирішуватись винятково на основі внутрішнього церковного права. З цієї точки зору, у нашому випадку, при якому громада є частиною помісної Церкви, статут громади не є унікальною власністю самої громади, а є частиною внутрішнього церковного права. І тут громада самостійно не в змозі вносити в нього зміни, в тому числі й такі, що стосуються канонічного підпорядкування.

ШИЛЕНКО Б. Є. ■

СПІВПРАЦЯ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ВЛАДИ ТА ЦЕРКВИ У ПОДОЛАННІ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

Церковно-релігійне життя у м. Києві багатогранне і складне, проте, варто зазначити, що воно перебуває у позитивному руслі свого розвитку. Завдяки виваженій політиці Київської міської влади щодо Церкви у столиці відсутні міжконфесійні протистояння, що дає змогу планувати подальший розвиток та адекватно реагувати на нагальні виклики сучасності.

Головне управління у справах національностей та релігій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) ініціює перед місцевими органами влади та відповідними державними установами клопотання про надання релігійним організаціям земельних ділянок для будівництва культових та інших споруд, а також підтримує клопотання релігійних організацій про відбудову колишніх храмів та збереження пам'яток історії і культури. Релігійним організаціям різних конфесій, течій та напрямків у межах, дозволених законодавством України, надається всебічна допомога у вирішенні їхніх статутних завдань.

З метою забезпечення подальшого розвитку державно-церковних відносин у м. Києві, створення належних умов для захисту прав і законних інтересів релігійних організацій міста діє Київська міська рада церков і релігійних організацій при Київському міському голові. Рада утворена як консультативно-дорадчий орган для об'єднання зусиль релігійних організацій та управлінь і служб міста щодо сприяння у вирішенні питань подальшого розвитку духовної та культурно-історичної спадщини, координації міжцерковного діалогу, участі у розробці поточних та довгострокових прогнозів з питань державно-церковних відносин. Київською міською радою церков і релігійних організацій при Київському міському голові прийнято рішення щодо необхідності налагодження ефективної співпраці місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, релігійних та громадських організацій міста.

З цієї метою Головне управління розробило та подало на розгляд у комісіях Київради проект Програми розвитку державно-церковних відносин у м. Києві на період до 2015 року. Зокрема її заходами передбачено:

- сприяння поширенню соціальної реклами у м. Києві, спрямованої на піднесення та зміцнення духовно-моральних цінностей суспільства;
- налагодження ефективної співпраці місцевих органів виконавчої влади,

■ Шиленко Б.Ю. – головний спеціаліст з питань релігії Головного Управління у справах національностей і релігії виконавчого органу Київської міської Ради.